

АНОТАЦІЯ

Ярославський А. О. Формування механізму управління економічною безпекою підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка. – Вінницький національний аграрний університет. – Вінниця, 2020.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо побудови механізму управління економічною безпекою підприємств. Дістали подальшого розвитку категорійно-понятійний апарат та концептуальні підходи до управління економічною безпекою підприємств.

Невід'ємною складовою успішної діяльності та стабільного економічного розвитку вітчизняних підприємств є належний рівень економічної безпеки. Дослідивши наукові погляди щодо сутнісного наповнення економічної безпеки підприємства визначено, що кожен підхід має певні переваги та недоліки, проте жоден з них не відповідає комплексним характеристикам. У роботі запропоновано синергійний підхід до формування мети та функціонування системи економічної безпеки, а також авторське бачення поняття «економічна безпека підприємства».

У ході дослідження систематизовано та уточнено функціональну структуру економічної безпеки підприємства, що, на відміну від існуючих підходів, уможлиблює здійснення ґрунтового аналізу та ефективного управління економічною безпекою підприємства.

Здійснено аналіз сучасних механізмів управління економічною безпекою підприємства та доведено, що дане поняття, як предметна область загального механізму управління підприємством, не отримало належного трактування та дослідження. У роботі представлено формалізацію дефініції «організаційно-

економічний механізм управління економічною безпекою підприємства» та сформовано системоутворюючі доміанти механізму управління економічною безпекою підприємств, що дозволило визначити елементи і функціональні та ієрархічні зв'язки між ними. Так, на основі аналізу фахової економічної літератури, яка присвячена питанням управління економічною безпекою підприємства, запропоновано виокремлювати наступні складові механізму управління економічною безпекою підприємства, а саме: організаційну, економічну, моніторингову, мотиваційну та функціональну.

В роботі здійснено оцінку зернопереробної галузі та визначено, що галузь в цілому та зернопереробні підприємства, зокрема, потерпають від ряду фінансових, нормативно-законодавчих та технічних проблем, вирішення яких сприятиме підвищенню рентабельності та інвестиційної привабливості зернопереробної промисловості. Також проаналізовано фінансово-господарську діяльність зернопереробних підприємств Вінницької області і визначено їхні сильні та слабкі сторони. Систематизовано зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на економічну безпеку зернопереробних підприємств і виокремлено їх основні підгрупи, що, зважаючи на тенденції та перспективи розвитку економіки країни в цілому та ринку переробки зерна, полегшить процес прийняття управлінських рішень.

Досліджено методичні підходи до оцінки економічної безпеки підприємства, охарактеризовано їх значимість, переваги та недоліки. Запропоновано алгоритм проведення оцінювання рівня економічної безпеки підприємств та розкрито особливості формування індикаторів оцінки. Згруповано систему показників оцінювання економічної безпеки підприємств за кожною її складовою, що дозволить виявити проблемні ділянки та деструктивні зміни компонент економічної безпеки, попередити можливі загрози для функціонування підприємства.

Розроблено структурну модель механізму управління економічною безпекою підприємства, яка базується на комплексній системі оцінки економічної безпеки і включає інструменти, важелі та методи управління економічною безпекою, що забезпечує ідентифікацію проблем та відхилень у діяльності підприємства на основі запропонованих заходів здійснюють їх усунення або коригування з метою наближення поточних параметрів об'єкта до планових норм.

Удосконалено видові характеристики та порядок формування і реалізації стратегії управління економічною безпекою підприємства, що сприятиме ефективному розвитку підприємства в умовах невизначеності та ризиків. Проведена систематизація видів стратегій дозволила запропонувати стратегії управління за сферами впливу на економічну безпеку зернопереробних підприємств і включити до їх складу: логістичну; ресурсну (матеріально-технічну, енергетичну); організаційну (географічну, політико-правову); кадрову та фінансову стратегії.

Упорядковано сукупність підсистем забезпечення механізму управління економічною безпекою та виокремлено підсистему фінансового забезпечення (самофінансування, кредитування, страхування, державне фінансування, інвестування), нормативно-правового (загальне, спеціальне), кадрового (працівники, підрозділи, служби), інформаційного (внутрішнє, зовнішнє), організаційно-методичного (інструкції, статутні положення, методики оцінки та забезпечення економічної безпеки підприємства) та технічного (комплекс програмно-технічних засобів, що забезпечують функціонування всіх систем механізму).

Ключові слова: підприємство, економічна безпека, оцінка рівня економічної безпеки підприємства, управління, механізм, стратегія, модель, система факторів впливу на економічну безпеку.

ANNOTATION

Yaroslavsky A. O. Formation of organizational and economic mechanism for managing the economic security of grain processing enterprises. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of Doctor of Philosophy on a specialty 051 – economy. – Vinnytsia National Agrarian University. – Vinnytsia, 2020.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical and methodical positions and development of practical recommendations on construction of the mechanism of management of economic safety of the enterprises. The categorical-conceptual apparatus and conceptual approaches to the management of economic security of enterprises were further developed.

An integral part of successful activity and stable economic development of domestic enterprises is an appropriate level of economic security. Having studied the scientific views on the essential content of the economic security of the enterprise, it is determined that each approach has certain advantages and disadvantages, but none of them meets the complex characteristics. The paper proposes a synergistic approach to the formation of the purpose and functioning of the system of economic security and the author's vision of the concept of "economic security of the enterprise".

In the course of the research the functional structure of economic security of the enterprise is systematized and specified, which, in contrast to the existing approaches, allows for a thorough analysis and effective management of economic security of the enterprise.

The analysis of modern mechanisms of management of economic safety of the enterprise is carried out and it is proved that this concept, as a subject area of the general mechanism of management of the enterprise, has not received proper interpretation and

research. The paper presents the formalization of the definition of "organizational and economic mechanism of economic security management of the enterprise" and formed the system-forming dominants of the mechanism of economic security management of enterprises, which allowed to determine the elements and functional and hierarchical relationships between them. Thus, based on the analysis of professional economic literature, which is devoted to the management of economic security of the enterprise, it is proposed to identify the following components of the mechanism of economic security of the enterprise, namely: organizational, economic, monitoring, motivational and functional.

The paper evaluates the grain processing industry and determines that the industry as a whole and grain processing enterprises, in particular, suffer from a number of financial, regulatory and technical problems, the solution of which will increase the profitability and investment attractiveness of the grain processing industry. The financial and economic activity of grain processing enterprises of Vinnytsia region is also analyzed, their strengths and weaknesses are identified. External and internal factors that affect the economic security of grain processing enterprises are systematized and their main subgroups are identified, which, given the trends and prospects of the country's economy as a whole and the grain processing market will facilitate management decisions.

Methodical approaches to the assessment of economic security of the enterprise are investigated, their significance, advantages and disadvantages are characterized. An algorithm for assessing the level of economic security of the enterprise is proposed and the peculiarities of the formation of assessment indicators are revealed. A system of indicators for assessing the economic security of enterprises for each of its components is grouped, which will identify problem areas and destructive changes in the components of economic security, to prevent possible threats to the functioning of the enterprise.

A structural model of the economic security management mechanism of the enterprise is developed, which is based on a comprehensive system of economic security assessment and includes tools, levers, methods of economic security management, which provides identification of problems and deviations in the enterprise. parameters of the object to the planned norms.

Improved species characteristics and the order of formation and implementation of the strategy of economic security management of the enterprise, which will contribute to the effective development of the enterprise in conditions of uncertainty and risk. The systematization of types of strategies allowed to propose management strategies in the areas of impact on the economic security of grain processing enterprises, and to include in their composition: logistics; resource (logistical, energy); organizational (geographical, political and legal); personnel and financial strategy.

The set of subsystems for providing the economic security management mechanism has been streamlined and the subsystem for financial support (self-financing, lending, insurance, public financing, investment), regulatory (general, special), personnel (employees, departments, services), information (internal, external) has been singled out. , organizational and methodological (instructions, statutory provisions, methods of assessing and ensuring the economic security of the enterprise) and technical (a set of software and hardware that ensures the functioning of all systems of the mechanism).

Key words: enterprise, economic security, assessment of the level of economic security of the enterprise, management, mechanism, strategy, model, system of factors influencing economic security.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових видання України:

1. Ярославський А. О. Проблеми економічного розвитку

зернопереробних підприємств в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 25. Ч. 2. С. 45-47 (0,6 др. арк.).

2. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20 (3). С. 174-177 (0,52 др. арк.).

3. Правдюк Н. Л. Ярославський А. О. Формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою зернопереробних підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 8. С. 77-85 (друк. арк. 0,83, особистий внесок – сформовано організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємств – друк. арк. 0,6).

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав:

4. Rudnichenko Y., Matiukh S., Shuprudko N., Kvasnytska R., Dotsenko I., Yaroslavsky A. Managing Adaptation Processes of the Enterprise Economic Security System to the Influence of the Customs Regulation Entities. *TEM Journal*. 2020. Vol. 9, Issue 3. P. 1100-1107 (0,82 др. арк., особистий внесок – 0,28 др. арк – визначено зміст показників організаційної складової механізму адаптації системи економічної безпеки підприємств) (Scopus, WoS).

Матеріали наукових конференцій:

5. Ярославський А. О. Роль зернопереробних підприємств в економіці України. Тези учасників X міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів та студентів «Наука та практика сучасності і майбутнього», 17 травня 2017 року. Вінниця: ТОВ «НІЛАН-ЛТД», 2017. 190 с. С. 29-31 (0,1 др. арк.).

6. Ярославський А. О. Принципи організації системи економічної безпеки зернопереробних підприємств. Матеріали XXXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 36. 698 с. С. 91-93 (0,22 др. арк.).

7. Ярославський А.О. Складові економічної безпеки підприємства. Економічне майбутнє України очима молодих дослідників: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (30 листопада 2018 р.; м. Київ) / Відп. за вип. С. Остапчук. К.: ТОВ «ВІПО», 2018. 380 с. С. 378-379 (0,12 др. арк.).

8. Правдюк Н. Л., Ярославський А. О. Розвиток біржової торгівлі в аграрному секторі. Конкурентоспроможність аграрного сектору в умовах функціонування зони вільної торгівлі з ЄС: збірник тез 4-ї секції 72-ї науково-практичної студентської конференції: «Концептуальні засади збалансованого розвитку аграрного сектору економіки України». К.: НУБіП України, 2018. 230 с. С. 221-223. (0,15 др. арк., особистий внесок –0,1 др. арк. – визначені засади використання біржової торгівлі для зміцнення фінансового стану як інструменту управління економічною безпекою зернопереробних підприємств).

9. Ярославський А.О. Чинники економічної безпеки підприємства. Економічний розвиток України в контексті впровадження прогресивних інформаційних технологій та систем управління: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (25 лютого 2019 р.; м. Київ) / Відпов. за вип. С. Остапчук. К.: ТОВ «ВІПО», 2019. 262 с. С. 170-173 (0,18 др. арк.).

10. Ярославський А.О. Сутність організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою зернопереробних підприємств. Конкурентоспроможність аграрного сектору в умовах функціонування Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. К.: НУБіП України, 2019. 230 с. С. 89-91 (0,13 др. арк.).

11. Ярославський А.О. Оцінка економічної безпеки підприємства. Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей VII-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції 20-22 травня 2020 р. /за ред. І.О. Мельник та ін. Миколаїв, 2020. 409 с. С. 260-263 (0,15 др. арк.).